

Kirsten Gjesing

Grammatik

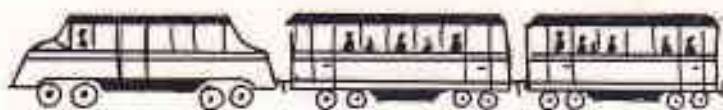
ABC

En hane-hanen.
Hanen kan gale.

En svane-svanen.
Svanen svømmer.

Et tog - toget.

Toget kører kl. 9.
Kl. 9 kører toget.

Tegninger af Jørgen Clevin

© Kirsten Gjesing og Liberalt Oplysnings Forbund

Tegninger af Jørgen Clevin

Sats: Kirsten Gjesing

Tryk: Olesen Offset

1. oplag 1991

ISBN 87-89609-03-4

I N D H O L D

Forord	5
Noter til bogen og forkortelser	6
Latinske og danske betegnelser	6
Sætninger og ordstilling	7
Substantiver, ental	8
Substantiver, genitiv	10
Substantiver flertal	14
Adjektivers bøjning	18
Adjektivers gradbøjning	22
Pronominer	26
Sin - sit - sine	28
Noget om verber	30
Regelmæssige verber	31
Uregelmæssige verber	32
Verbets tider og brug	35
Præpositioner	40
Retningsadverbier	44
Hovedsætninger og bisætninger	46
Spørgeord	47
Talord	49
Ubestemt mål og mængde	50
Adverbier	52
Mon - bare - jo - nok m.m.	53
Vejledning i bogens brug	54

Kirsten Gjesing

Grammatik - ABC

Dansk grammatik for fremmedsprogede

For at få kørekort til en bil må man gå til undervisning, dels i den praktiske færdighed at køre bilen, dels i teori og færdselslære. På samme måde når man vil lære et sprog. Gennem at høre og gentage må man lære sprogetonen, betoning, brugen af pauser, faste udtryk osv. Alt det, der gør sproget levende, spændende.

Men samtidig må man lære grammatik (sproglære) for at kunne tale et sprog korrekt. Man må kende reglerne for ordenes bøjning, deres indbyrdes forhold og rækkefølge i en sætning, kort sagt lære korrekte sætninger. De fleste fristes til at oversætte direkte fra deres eget sprog. Men det går ikke! Det bliver aldrig til godt dansk.

Denne grammatik henvender sig til elever, som efter begynderkursus kan anvende omkring 15-1800 ord. På forskellige trin i undervisningen har eleven mødt grammatiske regler. Her har jeg prøvet at samle de væsentligste regler i én bog, så man hurtigt kan slå op, hvad man har brug for - samt udvide sine kundskaber.

Jeg har kaldt den en "Grammatik-ABC" for at understrege, at det kun er de vigtigste regler. Videregående elever har brug for meget mere, og til deres brug findes mange udmærkede grammatikker.

Hovedsynspunktet i denne bog er: Hvad har en udlænding brug for, hvis han skal lære at tale et godt dansk? Der er ikke brugt plads på at forklare og definere, men kun på at give regler og eksempler på reglernes anvendelse. Desuden er der efter hver ordklasse en side med opgaver. (Det er praktisk at anvende blyant!).

For mange elever er grammatik en vanskelighed. Jeg har prøvet at finde balancen mellem at få det vigtigste med og samtidig gøre det overskueligt. Derfor er så meget blevet illustreret - ikke bare til forlystelse, men især til forklaring af diverse problemer, så bogen kan bruges på forskellige trin i undervisningen. I første omgang billedsiderne, senere de forklarende tekster og endelig siderne med de mere specielle ting og undtagelserne.

Jeg vil gerne sige en stor tak til Jørgen Clevin, som sagde ja til at tegne, og til Viborg Amt for økonomisk støtte under arbejdet med bogen.

Noter til bogen.

For at lette forståelse af længere ord er de skrevet med en binde-streg inde i ordet fx: bevæge-verber, eje-sted-ord, bøjnings-former.

For at lette udtalen af en del ord, som forkortes i daglig-sproget, er udtalen angivet i parentes efter ordet fx: siger (si'r), gjorde (gjør'e).

Nogle ord er mærket med *. Det betyder, at ordet i forskellige bøjningsformer skal have den sidste konsonant fordoblet fx: kat-katte*, smuk-smukke*.

I mange eksempler har jeg brugt jeg-formen, selvom den ikke altid passer på den aktuelle læser. Jeg har brugt den, fordi jeg/du formen er den form, man har mest brug for i daglig tale.

Jeg har været meget inkonsekvent i brugen af latinske/danske betegnelser. Jeg har mest brugt de latinske, men hvor den danske betegnelse virkelig siger noget til nærmere forståelse, har jeg brugt den danske:
nu-tid (det sker nu), da-tid (det skete, da)

Forkortelser anvendt i bogen:

bl.a. = blandt andet, ca = cirka, dvs. = det vil sige, fx. = for eksempel,
m.fl. = med flere, m.m. = med mere, NB = Notabene = læg godt mærke til,
osv. = og så videre.

Latinske og danske betegnelser:

substantiv - navneord

verbum - udsagnsord

adjektiv - tillægsord

pronomen - stedord

præposition - forholdsord

konjunktion - bindeord

adverbium¹ - biord

subjekt - grundled

verbum - udsagnsled

objekt - genstandsled

indirekte objekt - hensynsled

prædikat - omsagnsled til grundled

præpositionsled - forholdsordsled

infinitiv - udsagnsmåde

imperativ - bydemåde

præsens - nutid

imperfektum - datid

perfektum - før nutid

pluskvamperfektum - før datid

futurum - fremtid

præsens participium -

lang tillægsform

perfektum participium -

kort tillægsform

For at kunne forstå - og blive forstået - må man overholde et sprogs regler. Derfor er det vigtigt fra starten ikke bare at lære ord og deres betydning, men også at kunne anvende dem i korrekte sætninger.

Den enkleste sætning er et subjekt og et verbum: Ulla læser. Han spiser.

Sætningerne kan udvides

med objekt: Ulla læser en bog. Han spiser frokost.

med dobbelt verbum: Ulla ligger og læser en bog. Han sidder og spiser frokost.

med præpositions-led: Ulla ligger på sofaen og læser en bog.

Han sidder på en restaurant og spiser frokost.

med tids-angivelse: Ulla læser hver aften. Han spiser frokost kl 12.

med adjektiver: Ulla læser en engelsk bog. Han spiser en god frokost.

med bi-sætninger: Ulla læser en engelsk bog, som hun har fået af sin mor.

Han spiser en god frokost, som firmaet betaler.

I alle disse sætninger er der ligefrem ord-stilling. Det vil sige:

Subjektet kommer før verbet.

Vil man danne spørgsmål, kan man begynde med verbet: Læser Ulla? Spiser han?

Med dobbelt verbum: Ligger Ulla og læser? Sidder han og spiser?

Med præpositionsled: Ligger Ulla på sofaen? Sidder han på en restaurant?

Med tidsangivelse: Læser Ulla hver aften? Spiser han frokost kl 12?

Man kan også lave spørgsmål med spørge-ord: Hvad læser Ulla? Hvad spiser han?

Hvor ligger Ulla? Hvor sidder han? Hvornår læser Ulla? Hvornår spiser han?

Karakteristisk for alle spørgsmål er, at verbet kommer før subjektet.

Eller første del af verbet kommer lige før subjektet: Ligger Ulla og læser?

Hvornår har han spist frokost?

Man kan også spørge ved at ændre sprog-tonen, men det ligger uden for denne bogs rammer. Blot et eksempel:

Han kommer ikke. (Faktum). Han kommer, ikke? (Spørgsmål).

Rækkefølgen af ordene er præcis den samme, men ved at ændre sprogtonen og holde en lille pause ved komma bliver sætningen et spørgsmål.

Man skal ikke være bange for at bruge korte sætninger. Når man behersker dem, kan man udvide med alt det, der gør sproget spændende. Men først må man lære reglerne for ordenes bøjning og indbyrdes forhold. Det handler denne bog om!

Substantiver (navneord) kan deles i

n-ord (fælleskøn): en mand og t-ord (intetkøn): et hus.

Der findes ca 75 % n-ord og kun 25 % t-ord.

Der er ingen fast regel, som fortæller, om et ord er n-ord eller t-ord.

Her er et par retningslinier:

N-ord er de fleste ord for mennesker, dyr, planter, frugter og tøj:

en mand, en kvinde, en lærer, en sygeplejerske, en chef, en arbejder,

en ko, en hest, en hund, en fugl, en fisk, en rødspætte, en sild,

en blomst, en tulipan, en gulerod, en kartoffel, en agurk, en tomat,

en skjorte, en jakke, en sko, en støvle, en bluse, en nederdel, en kjole.

Dog: et menneske, et barn, et individ,

et dyr, et lam, et svin, et eger, et egern,

et træ, et æble, et jordbær (et bær),

et tørklæde, et bælte, et slips, et sæt tøj.

De fleste ord for redskaber og værktøj:

en ske, en kniv, en gaffel, en kop, en tallerken, en skål,

en nøgle, en hammer, en sav, en spade, en skovl, en maskine, en computer.

Dog: et glas, et krus, et fad, et net, et redskab.

Ord som ender på: -hed, -dom, -else, -ing, -ning, -sion, -tion:

en lejlighed, en begivenhed, en sygdom, en ejendom, en skrivelse,

en følelse, en kvittering, en retning, en pension, en tradition.

Ved sammensatte ord bestemmer det sidste ord:

en sommerferie - et sommerhus en julegave - et juletræ

en skibsdreng - et skibsværft

T-ord: et hus, et hjem, et tag, et vindue, et loft, et gulv, et værelse,
et køkken, et toilet, et møbel, et arbejde, et sprog, et spørgsmål, et svar,
et sæt, et stykke, et bundt, et vejr, et hovede, et ansigt, et brød, et æg.

De fleste ord for stof og materialer: tøj (tøjet), kød (kødet), guld (guldet),
papir (papiret), mel (melet), vand (vandet), sand (sandet). Dog: mælk (mælken).

Ord som ender på: -ri, -um, -tek: et bageri, et gymnasium, et diskotek.

De fleste ord som ender på -skab: et venskab, et kammeratskab, et mandskab.

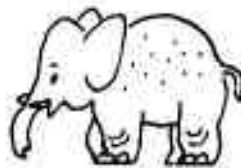
Dog: en videnskab.

en soldat

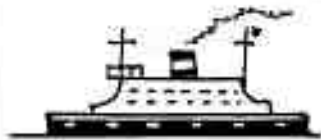
en pige

en elefant

en stork

en færge

en flyver/flyvemaskine

en gave/pakke

en ring

en knibtang

en spand

en sav

en hat

en sko

en trøje

en gulerod

en vintergæk

en rose

en pære

T-ORD - 25 %

et flag

et træ

et tog

et skib

et pindsvin

et glas

Man danner bestemt form af et substantiv ved at sætte - en eller -n efter et n-ord: manden, drengen, døren, bilen - pigen, tasken, lampen.

Efter t-ord sætter man -et eller -t:

huset, træet, uret, toget, spørgsmålet, svaret - billedet, vinduet.

UBESTEMT FORM

n-ord: En bil.

Peter køber en bil.

Han køber en stor bil.

t-ord: Et hus.

Ulla køber et hus.

Hun køber et stort hus.

BESTEMT FORM

Bilen.

Peter køber bilen.

Bilen er stor.

Huset.

Ulla køber huset.

Huset er stort.

Ved bestemt form med adjektiv foran bruges den eller det:

n-ord: den høje mand, den store bil, den lille butik, den svære opgave.

t-ord: det gamle hus, det høje træ, det fine billede, det svære spørgsmål.

Substantiver har den samme form som subjekt, objekt og med præposition.

Bilen var meget dyr.

Huset ligger i Hillerød.

De købte bilen i december.

De købte huset lige før jul.

Man sidder godt i bilen.

De er flyttet ind i huset.

Navne på personer, geografiske steder og institutioner skrives med stort begyndelses-bogstav:

Else Hansen, Ib Olesen, Marie-Louise - Vesterhavet, København, Odense Å - Frederiksberg Rådhus, Rundetårn, Tivoli, Daells Varehus.

Substantiver i genitiv (eje-fald). - Se også illustration side 13.

Navn + s + ord: Peters mappe, Ullas blomster, familien Olsens hus,
Peters og Ullas børn, Henrik Hansens motorcykel.

Substantiv i bestemt form + s + ord: drengens legevogn, drengens kammerater,
pigens bamse, pigens veninder.

Pronomin + substantiv + s + ord: min fars familie, hans kones søster.

Dobbelt genitiv: Peters kones lillesøster, Fru Olsens brors hus.

UBESTEMT FORM

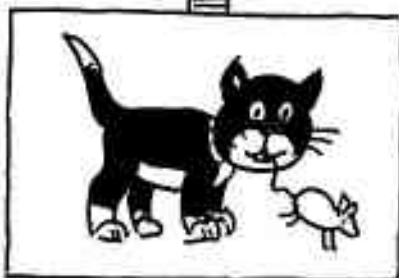
Her er en mand
med en hat.

Her er en dreng
med en bog.

Her er en kat
med en mus.

Her er en dreng
med et flag.

Her er et hus
og et træ.

BESTEMT FORM

Manden har hatten
i hånden.

Drengen har bogen
under armen.

Katten har fanget
musen.

Drengen sætter flaget
på bordet.

Træet står
ved siden af huset.

Opgaver til substantiver i ental.

Ental ubestemt form. Indsæt en eller et:

..... vaskeri, bevægelse, nabo, bundt persille,
..... hund, arbejder, station, færge, kaptajn,
..... menneske, stykke kage, billedbog, sæt tøj.

Ental bestemt form. Indsæt endelse -en/-n eller -et/-t:

ko....., ring....., mandskab....., bageri....., sko....., apotek.....,
loft....., demonstration....., lærer....., mel....., kærlighed.....,
vejr....., menneske....., elev....., spørgsmål....., svar.....

Skriv disse substantiver i ubestemt ental med en eller et foran:

huset, læreren, søen,
drengen, vejret, eleven,
hønen, kagen, koen

Ental bestemt form med adjektiv foran. Indsæt den eller det:

..... store gamle hus, dejlige vejr, spændende film,
..... rigtige sætning, svære spørgsmål, smukke sølvtøj,
..... høje juletræ, nye kollegium, dyre julegave.

Indsæt ordet fra parentesens i ental genitiv-form:

(Familie) nye bil. (Hr Hansen) hus,
(Dreng) bord. (Pige) Det er den lille legetøj.
(Skole) elever. (Lærer) nye bøger.
(Mor) Vi får besøg af min familie til sommer.

Ulla Søren Tine Peter
Familien Hansen.

Husets
skorsten.
Husets tag.

Familien Hansen har et hus.
Det er familien Hansens hus.
Det er familiens hus.

Ulla får en buket blomster.
Det er Ullas blomster.
Fru Hansens blomster.
Konens blomster.

Hr Hansen har en mappe.
Det er hr Hansens mappe.

Peters mappe.
Mændens mappe.

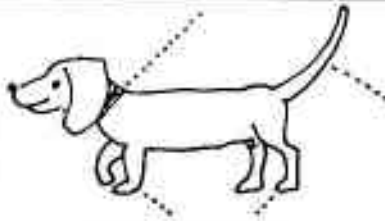

Søren har en lege-vogn.
Det er Sørens legevogn.
Drengens legevogn.

Tine har en bamse.
Det er Tines bamse.
Pigens bamse.

Børnene har en hund.
Det er børnenes hund.
Sørens og Tines hund.

Hundens hale.

Hundens poter.

Man danner flertal (ubestemt form) af et substantiv ved at tilføje en endelse: -r, -er, -e eller ingenting. En del ord er uregelmæssige.

-r: alle ord som ender på tryksvagt e:

taske-r, dame-r, billede-r, uge-r, plante-r, time-r, værelse-r, lampe-r.

-er: blomst-er, avis-er, mark-er, måned-er, minut-ter*, bus-ser*.

Ord som ender på trykstærk vokal: træ-er, sø-er, sky-er, ske-er.

Ord som ender på: -hed, -ing, -sion, -tion, -skab, -ri:

lejlighed-er, kvittering-er, regning-er, diskussion-er, nation-er, ægteskab-er, mejeri-er, demonstration-er.

-e: hund-e, stol-e, vogn-e, spand-e, seng-e, hus-e, gulv-e, kat-te*.

Ord som ender på tryksvagt -er: lærer-e, dansker-e, arbejder-e.

Ord som ender på -dom: sygdom-me*, ejendom-me*.

Ingen endelse:

n-ord: mus, fisk, is, film, sko, sten, fjer, ting m.fl.

t-ord: ben, lys, flag, glas, dyr, ord, bær, år, brød, sprog m.fl.

Uregelmæssige er fx: barn - børn, mand - mænd, mor (moder) - mødre,

far (fader) - fædre, bror (broder) - brødre, datter - døtre, ko - køer,

bog - bøger, nat - nætter*, fod - fødder*, rod - rødder*, tå - tæer,

hånd - hænder, and - ænder, tand - tænder, gås - gæs, øje - øjne.

Bestemt flertal dannes ved at føje -ne til den ubestemte flertalsform:

damer-ne, blomster-ne, hunde-ne, huse-ne, katte-ne*.

Substantiver uden endelse i flertal får tilføjet -ene:

børn-ene, mænd-ene, fisk-ene, glas-sene*, sprog-ene, ord-ene, ting-ene.

Se tegninger på side 16!

Pas på! Et menneske - mennesket - mennesker - menneskene.

Men: en dansker - danskeren - danskere - danskerne.

Ved bestemt flertal med adjektiv foran bruges de:

de gode film, de gamle mænd, de moderne højhuse, de små børn,

de smitsomme sygdomme, de friske gulerødder, de engelske bøger.

Nogle substantiver har kun flertalsform: briller, bukser, penge.

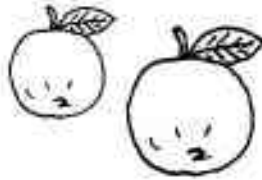
Mine briller, dine bukser, de nye briller, de gamle bukser.

Brillerne er nye, bukserne er gamle, pengene ligger på bordet.

+ r

en pige - to piger

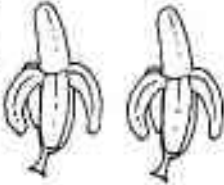

et æble - to æbler

en kage - mange kager

+ er

en banan - to bananer

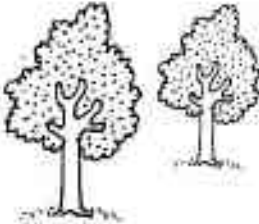

en blomst -

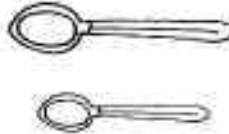
mange blomster

en cyklist - to cyklister

et træ - to træer

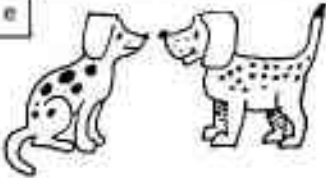

en ske - to skeer

en bil - mange biler

+ e

en hund - to hunde

et hus - to huse

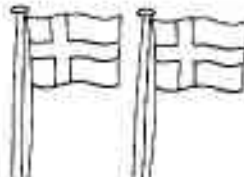

en kat - to katte*

ingen
endelse

en fisk - mange fisk

et flag - to flag

et glas - to glas

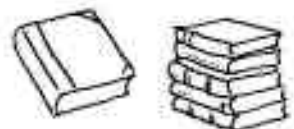
u-regel-
mæssig

et barn - fire børn

et øje - to øjne

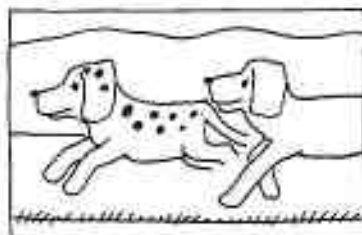
en bog - mange bøger

UBESTEMT FORM

Her er mange
blomster.

Her er to
hunde.

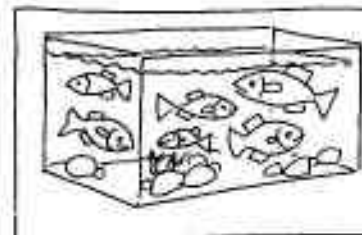
Her er tre
børn.

Her er mange
bøger.

Her er mange
fisk.

BESTEMT FORM

Blomsterne står i vaserne.
Her står de smukke blomster.
Blomsterne er gule og røde.

Hundene løber på vejen.
Nu løber de store hunde hjem.
Hundene er ikke farlige.

Børnene går i skole.
De store børn går i skole.
Børnene er glade.

Bøgerne ligger på bordet.
Her kan du se de gamle bøger.
Alle bøgerne er danske.

Fiskene svømmer i et akvarium.
Du kan se de smukke fisk.
Fiskene er meget små.

FLERTAL - GENITIV

Børnenes legetøj. De små børns legetøj.
Drengenes og pigernes legetøj.
Vore børns legetøj.
Familien Olsens børns legetøj.

Skriv ordene i ubestemt flertal:

barn tegning sprog.....
 rektor fugl bager
 bageri tand sko
 gade ske butik

Skriv ordene i bestemt flertal:

hånd gade
 kat bil
 fod nation
 bog englænder
 barn menneske

Er det bestemt ental eller bestemt flertal?

Indsæt den eller det eller de. Pas på! Der kan være to muligheder.

..... gode bil, dejlige hus, små børn, gode seng,
 store lænestole, moderne billeder, fine juletræ,
 røde flag, lille barn, nye elev, gode film,
 vilde dyr, engelske avis, unge mennesker.

Indsæt flertal, bestemt form, genitiv af ordene i parentes:

(Træ) grønne blade. (Elev) De store
 svære opgaver. (Barn) skoletasker. (Stol) De gamle
 nye betræk. (Lærer) jule-frokost.

Adjektiver (tillægs-ord) bøjes sammen med de ord, som de lægger sig til.

Grundform bruges sammen med n-ord i ubestemt ental:

en høj mand, en glad pige, en gammel bil, en stor pære, en rød rose.

Grundform bruges som prædikat (omsagnsled til grundled) til n-ord:

mænden er høj, pigen er glad, bilen er gammel, pæren er stor, rosen er rød.

Grundform bruges sammen med personlige pronominer (sted-ord) i ental.

Dog ikke sammen med det.

Jeg er glad. Er du sur? Han er høj. Hun er meget venlig. Den er gammel.

T-form bruges sammen med t-ord i ubestemt ental:

et højt hus, et grønt træ, et dejligt vejr, hun har mørkt hår.

T-form bruges som prædikat til t-ord:

huset er højt, træet er grønt, vejret er dejligt, håret er mørkt.

T-form bruges sammen med pronominet det:

det er højt, det er grønt, det er dejligt, det er mørkt.

E-form bruges i bestemt ental: den høje mand, det høje hus.

E-form bruges i ubestemt flertal: høje mænd, høje huse.

E-form bruges i bestemt flertal: de høje mænd, de høje huse.

E-form bruges når adjektivet står som prædikat til ord i flertal:

træerne er høje, naboerne er venlige, bilerne er gamle, husene er smukke.

E-form bruges også sammen med personlige pronominer i flertal:

vi er glade, I er tilfredse, de er meget venlige.

E-form bruges sammen med possessive pronominer:

min gamle bil, din sorte cykel, hans unge kone, hendes lyse hår,
vores engelske bøger, jeres store dreng, deres smukke stuer.

E-form bruges sammen med genitiv:

Kristians gamle bil, familien Olsens store hus, parkens smukke træer,
børnenes dejlige værelse.

UBESTEMT FORM

BESTEMT FORM

1.

Fru Jensen har en stor pære.

2.

Her er den store pære.
 Det er fru Jensens store pære.
 Hun spiser sin store pære.

3.

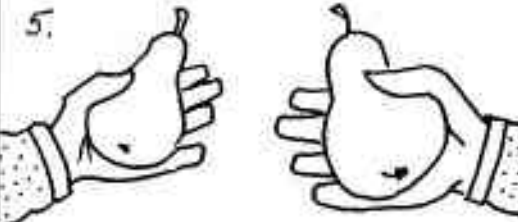

Hun har også et stort æble.

4.

Her er det store æble.
 Det er fru Jensens store æble.
 Hun spiser sit store æble.

5.

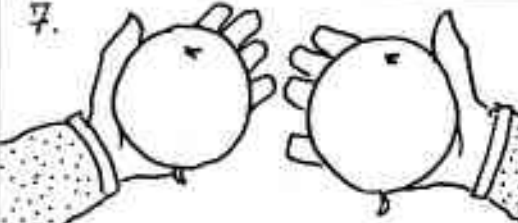

Fru Jensen har to store pærer.

6.

Her er de store pærer.
 Det er fru Jensens store pærer.
 Hun spiser sine store pærer.

7.

Hun har også to store æbler.

8.

Her er de store æbler.
 Det er fru Jensens store æbler.
 Hun spiser sine store æbler.

PAS PÅ!

Pæren er stor - pærerne er store
 Æblet er stort - æblerne er store

PAS PÅ!

1. Nogle adjektiver har kun én form:
stille, bange, moderne, gammeldags, stakkels, fælles m.fl.
En stille aften, et gammeldags køkken, billederne er meget moderne.
2. Adjektivet lille har også kun én form og hedder i flertal små.
En lille pige, et lille barn. De små piger, børnene er små.
3. Præsens participium af verber har også kun én form:
spændende, rørende, strålende, irriterende, skrigende, generende m.fl.
En spændende krimi, det strålende solskin, de skrigende unger.
Støjen fra naboerne var meget generende.
4. Adjektiver som ender på en vokal har ingen e-form:
den blå bil - de blå biler, de grå strømper.
Ved adjektiverne ny og fri kan man selv vælge:
det ny hus eller det nye hus. De ny huse eller de nye huse.
5. Nogle adjektiver fordobler slut-konsonanten i e-formen:
Smuk/smukke, grøn/grønne, træet/trætte, langsom/langsomme m.fl.
Den smukke, grønne græsplæne. Børnene var meget trætte.
6. Adjektiver som ender på -sk har ingen t-form:
dansk, engelsk, praktisk, fantastisk, komisk, realistisk m.fl.
Et dansk flag, et praktisk køkken, et fantastisk tilbud.
7. Adjektiver og perfektum participium af verber som ender på -et forandrer i e-formen -et til -ede:
stribet/stribede, blomstret/blomstrede, snavset/snavsede,
nymalet/nymalede, ristet/ristede, røget/røgede.
En snavset bil, den snavsede bil, de snavsede biler.
En nymalet bæk, den nymalede bæk, de nymalede bænke.
8. Adjektiver som ender på ubetonet -en, -er, -el mister et e i e-formen.
Har de desuden dobbelt konsonant, forsvinder den ene konsonant.
Moden/modne, voksen/voksne, mager/magre, snæver/snævre.
Vissen/visne, frossen/frosne, rådden/rådne, sikker, sikre, gammel/gamle.
En moden tomat - den modne tomat - de modne tomater.
En voksen søn - den voksne søn - de voksne sønner.
Et gammelt hus - det gamle hus - de gamle huse.
9. Af nogle adjektiver kan man danne ord med den modsatte betydning ved at sætte u- foran:
heldig/uheldig, lykkelig/ulykkelig, moderne/umoderne, sund/usund.

Indsæt adjektivet fra parentesens i sætningen.

Familien bor i et hus (lille). Dengang de købte huset, var det, nu er det (hvid, rød). Konen er til at passe den have (god, stor). Den mand, som bor i det hus, hedder Klaus (høj, gul). Hans mor bor på et pleje-hjem (gammel, god). Hun er for sit værelse (glad, hyggelig). Hun synes, det er et sted at bo (dejlig). Værelserne er og, og naboerne er (stor, lys, venlig). Sygeplejerskerne er meget (hjælpsom).

Indsæt adjektivet fra parentesens i sætningen. Se side 20.

Lone gik i byen og købte et kilo kød (hakket). Hun lavede frikadeller af det kød (hakket). Hun havde sin kjole på (blomstret). Klaus købte en skjorte og et par bukser (stribet, ens-farvet). Han er meget for sit tøj (glad, ny). Han satte sig på den bæk (nymalet). De bor i et og villa-kvarter med mange huse (stille, rolig, lille). Børnene var hele dagen (sur). Jeg synes disse opgaver er (let/svær).

<u>GRUNDFORM</u>	<u>KOMPARATIV</u>	<u>SUPERLATIV</u>
kold	koldere (-ere)	koldest (-est)
høj	højere (-ere)	højest (-est)
tung	tungere (-ere)	tungest (-est)
hurtig	hurtigere (-ere)	hurtigst (-st)
billig	billigere (-ere)	billigst (-st)
(Adjektiver med endelse -ig får kun -st i superlativ).		
tyk	tykkere (-ere)	tykkest (-est)
smuk	smukkere (-ere)	smukkest (-est)
(Adjektiver med kort vokal fordobler den efterfølgende konsonant).		

Uregelmæssig bøjning - bør læres udenad!

stor - større - størst	mange - flere - flest
lille - mindre - mindst	få - færre - færrest
gammel - ældre - ældst	meget - mere - mest
ung - yngre - yngst	lidt - mindre - mindst
nær - nærmere - nærmest	god - bedre - bedst
	ond, slem - værre - værst

Eksempler:

n-ord: Oles kuffert er tung - Lises kuffert er tungere -

Peters kuffert er tungest.

(Den tungeste kuffert - Peters kuffert er den tungeste).**

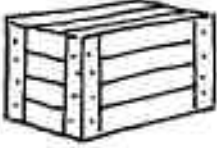

t-ord: Huset er højt - flagstangen er højere - træet er højest.

(Det højeste træ - træet er det højeste).**

flertal: Tulipanerne er smukke - roserne er smukkere -
liljerne er smukkeste.

(De smukkeste liljer - liljerne er de smukkeste).**

** Læg mærke til, at superlativ får tilføjet et -e i bestemt form.

<p>Den vejer 7 kg</p> 	<p>Den vejer 12 kg</p> 	<p>Den vejer 25 kg</p>
<p>Kassen er <u>tung</u>.</p>	<p>Kufferten er <u>tungere</u>.</p>	<p>Sækken er <u>tungest</u>.</p>

 <p>KØBENHAVN -5</p>	 <p>OSLO -10</p>	 <p>SØNDRE STRØMFJORD -30</p>
<p>Vejret er <u>koldt</u> i Kbh. Det fryser <u>5</u> grader.</p>	<p>Det er <u>koldere</u> i Oslo Det fryser <u>10</u> grader.</p>	<p>Det er <u>koldest</u> i S.S. Det fryser <u>30</u> grader.</p>

 <p>425kr 650kr</p>	 <p>850kr 1050kr</p>	 <p>1650kr 1100kr</p>
<p>Bluserne er <u>dyre</u>.</p>	<p>Kjolerne er <u>dyrere</u>.</p>	<p>Frakkerne er <u>dyrest</u></p>

		
<p>Blomsterne vokser -</p>	<p>de bliver <u>større</u> -</p>	<p>og <u>større</u>.</p>

1. Nogle adjektiver kan kun bøjes med mere og mest:

snavset - mere snavset - mest snavset.

Også: stille, bange, interessant, praktisk, moderne, økonomisk m.fl.

Det samme gælder adjektiver, som er præsens participium af verber:
spændende - mere spændende - mest spændende.

2. Komparativ bruges som regel sammen med end:

større end, mindre end, længere end, bedre end, hurtigere end.

Manden er ældre end konen. Vores hus er større end naboens. Tørklædet er dyrere end blusen. Bogen var mere interessant, end jeg troede.

Sommetider er end underforstået: Træet er blevet større (end det var).
Det blev varmere og varmere. Har De en bluse, som er mindre?

3. Komparativ kan ikke bøjes.

Stormen var værre i går (n-ord). Vejret blev bedre (t-ord).

Børnene er blevet større (flertal).

4. Ved sammen-ligning mellem to bruges på dansk superlativ:

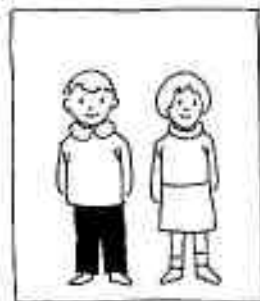
De har to drenge. Den ældste er 25 år, den yngste er 10 år.

Den største hedder Carsten, den mindste hedder Henrik.

SE HER!

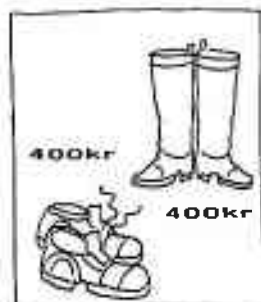
Drengen (n-ord) er lige så stor som pigen.

Drengen og pigen er lige store (flertal).

Tørklædet (t-ord) er lige så dyrt som blusen.

Tørklædet og blusen er lige dyre (flertal).

Skoene (flertal) er lige så dyre som støvlerne.

Skoene og støvlerne er lige dyre (flertal).

Indsæt komparativ af adjektivet i parenteser:

Hun synes, jordbær smager end hindbær (god). Pærer er tit end æbler (dyr). Et lam er end et får (lille). Peter er blevet, siden jeg så ham sidst (stor). Konen er end manden (økonomisk). Fra London er der til Berlin end til Hamborg (lang). Hun er blevet i den sidste tid (slank). De gik en omvej (lang). Han blev og, fordi han spiste så meget (tyk). Else er end sin mand (ung). Her er end der plejer (stille).

Indsæt den rigtige form af adjektivet: grundform, komparativ eller superlativ.

Dronning Margrethe har to sønner. Den hedder Frederik, den hedder Joachim (gammel, ung). Fra mit vindue er der den udsigt (dejlig). Det er den bog, jeg længe har læst (god). Vejret er i dag end i går (kold). Hanne er end sin søster (lille). Hun købte to franskbrød (lille). Lones køkken er end mit eget (praktisk). Det er den storm, vi længe har haft (slem). Træerne i parken er meget (høj). Egetræet og bøgetræet er lige (høj). Nu er opgaverne næsten (færdig). Jeg håber, de er (rigtig).

Lidt om personlige pronominer (sted-ord).

Som subjekt	Som objekt eller med præposition	Possessive pronominer (eje-stedord)		
		n-ord	t-ord	flertal
1. jeg	mig	min	mit	mine
2. du	dig	din	dit	dine
3. han	ham	hans		
4. hun	hende	hendes		
5. den	den	dens		
6. det	det	dets		
7. vi	os	vores		
8. I	jer	jeres		
9. de (De)	dem (Dem)	deres (Deres)		

1. Jeg skal rejse. Her er min billet, mit pas og mine penge. Ole kommer med en blomst til mig, og min mand giver mig en bog til turen. (Billetten er min, passet er mit, pengene er mine).
2. Du har en stor stue. I din stue er dit skab og dine potteplanter. Jeg besøger dig på mandag, og jeg har en rød rose med til dig. (Stuen er din, skabet er dit, potteplanterne er dine).
3. Han rejser til Rom. Hans kone bliver hjemme. Hun skriver til ham. Hun giver ham en stor kuffert. (Kufferten er hans).
4. Hun vil til Paris. Hendes børn skal ikke med. Manden køber en smuk taske til hende. (Tasken er hendes).
5. Den bruges i stedet for n-ord: Hvor er avisen? Den ligger på bordet. Jeg er færdig med den.
6. Det bruges i stedet for t-ord: Her er et brev. Det er til dig. Du skal læse det nu.

7. Vi bor i vores eget hus. Vores venner kommer og besøger os.
(Huset er vores, vennerne er vores).
I ældre dansk: vor stue (n-ord), vort hus (t-ord), vore børn (flertal).
8. I - jer - jeres bruges, når man taler til flere, som man siger du til.
Mor siger til børnene: "Skal I ikke i skole nu? I skal skynde jer!
Har I husket jeres madpakker?" Hun giver børnene 15 kr og siger:
"Værsgo' pengene er jeres!"
9. De cykler altid til skole. De har deres bøger i skoletasken. Mor kysser dem farvel og vinker til dem. (Bøgerne er deres, tasken er deres).
De - Dem - Deres bruges, når man taler til én eller flere, som man siger De til:
Vil De række mig saltet? Er det Deres bil? Her er et brev til Dem.

Refleksive pronominer (tilbage-visende stedord).

jeg/mig - du/dig - han/sig - hun/sig - vi/os - I/jer - de/sig.

Familien skal ud til fest:

Jeg vasker mig.

Vi glæder os til festen.

Du reder (re'r) dig.

I skal skynde jer!

Han barberer sig.

De sætter sig i bilen

Hun klæder (klæ'r) sig om.

- og kører til fest.

Hinanden er et reciprokt pronomen (gen-sidigt tilbage-visende stedord):

De elsker hinanden. (Han elsker hende, og hun elsker ham).

De hilste på hinanden. Børnene legede med hinanden i skolegården.

Man bruges uden henvisning til en bestemt person.

Det kan man ikke sige. Det gør man ikke. Man kan aldrig vide!

"Man kan ikke blæse og have mel i munden".

Pas på! I telefonen: "Må jeg tale med Kirsten?" "Ja, det er mig."

På samme måde: Det er dig, det er ham, det er hende osv.

Og pas på! "Det er" og "Er det" er indledningsfraser uden relation til det, der kommer. Fx: Det er en mand, et træ, mange penge.

Er det din mand? Er det dit hus? Er det dine penge?

På samme måde med: "Der er" og "Er der".

Der er mange møbler i stuen. Er der kommet brev til mig?

Sin - sit - sine / hans - hendes. - Opgaver.

Se billeder og tekst side 29. ---->

Sin - sit - sine er både refleksive og possessive pronominer.

De bruges sammen med et objekt eller præpositionsled, når dette tilhører et subjekt i 3. person ental:

Ulla spiser sin mad. Hun danser med sin ven. (N-ord).

Peter passer sit arbejde godt. Han flytter ind i sit nye hus. (T-ord).

Katten slikker sine poter. Den leger med sine killinger. (Flertal).

Sin - sit - sine kan aldrig bruges sammen med et subjekt:

Ole og hans mor går en tur. (Ole går tur sammen med sin mor).

Grete og hendes veninde drikker kaffe. (Grete drikker kaffe med sin veninde).

Opgave - indsæt det rigtige pronomen:

Hvor er dit ur? ligger i min lomme. - Hvor er tasken? er i bilen. - Grete har fået nye sko. er røde. - Hans har en hund. hedder Lassie. - Kan du se Ole? Jeg tror, er ude i haven. - Hvor stort er huset? er på 123 m². - Lise har en rød cykel. cykler til skole hver dag. - Hr og fru Møller går en tur. går rundt om søen. - Vil I komme til middag her på lørdag? Ja tak, det vil godt. Hvad tid? - Har du indsæt de rigtige ord? Ja, det håber

Indsæt pronomen - NB: Det er Elses mor og mormor, Peters far, mor og venner.

Else og mor går en tur. Else har nye jakke på. De besøger Elses mormor. De har en buket blomster med til

Mormor laver kaffe til datter og barnebarn. Peter spiller fodbold med venner. Bagefter sætter de i græsset og spiser madpakke. Peter ringer hjem til forældre.

..... far er ikke hjemme, men det er mor.

1. Ole har sin pung
i baglommen.

Tyven stjæler
hans pung.

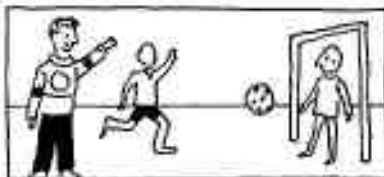

2. Han vil spise
sit æble.

- Men der er en orm
i hans æble.

3. Peter spiller fodbold
med sine børn.

Peter og hans børn
spiller fodbold.

4. Han barberer sig.

Frisøren
klipper ham.

5. Else danser
med sin ven.

Else og hendes ven danser.

6. Hun viser
sit pas.

Tolderen kigger
i hendes pas.

7. Else går tur i skoven
med sine børn.

Else og hendes børn
går tur i skoven.

8. Hun vasker sig.

Hun vasker
den lille pige.
Hun vasker hende.

Verbets former: imperativ (bydeform), infinitiv (navneform),
 præsens participium (lang tillægsform),
 perfektum participium (kort tillægsform).

Verbets tider: præsens (nu-tid), imperfektum (da-tid),
 perfektum (før nutid), pluskvamperfektum (før datid).

Verbets korteste form kaldes for stammen. Den bruges som imperativ.

Infinitiv er normalt verbets stamme + e. Infinitiv kan ikke bøjes.

Perfektum participium er verbets stamme + et eller t.

Præsens participium er verbets stamme + ende.

SE HER! Verbet har den samme form uanset subjektet:

<u>subjekt</u>	<u>nutid</u>	<u>datid</u>	<u>før nutid</u>	<u>før datid</u>
jeg, du, han, hun,	danser	dansede	har danset	havde danset
vi, I, de,	spiser	spiste	har spist	havde spist
manden, konen, børnene	ser TV	så TV	har set TV	havde set TV

Man kan dele verberne efter deres bøjnings-mønster. Gruppe A - regelmæssig:

mal	mal-e	mal-er	mal-ede	har mal-et	havde mal-et	mal-ende
-----	-------	--------	---------	------------	--------------	----------

Se også overfor s. 31. ---->

Gruppe B - regelmæssig:

kør	kør-e	kør-er	kør-te	har kør-t	havde kør-t	kør-ende
-----	-------	--------	--------	-----------	-------------	----------

Endelig er der godt 100 verber, som er uregelmæssige. Se side 32.

Enkelte verber, hvis stamme ender på en vokal, har ikke -e i infinitiv.

I nutid har de -r i stedet for -er. Disse 6 verber er uregelmæssige:

at få får - fik har fået	at gå går - gik har gået	at le ler - lo har leet	at se ser - så har set	at slå slår - slog har slået	at stå står - stod har stået
--------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	------------------------------	------------------------------------	------------------------------------

De andre bøjes regelmæssigt som gruppe A:

at bo bor-boede har boet	at gø gør-gøede har gøet	at nå når-nåede har nået	at sy syr-syede har syet	at tro tror-troede har troet	NB at dø dør-døde er død
--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	------------------------------------	-----------------------------------

Regelmæssig bøjning A - ca 90 % af alle verber.

1.	2.	3.	4.	5. og 6.
Imperativ	Infinitiv	Nu-tid	Da-tid	Før nutid / datid
vask!	at vaske	vasker	vaskede	har / havde vasket
Stammen	St. + e	St. + er	St. + ede	Stammen + et

1. Vask dine strømper!
2. Du skal vaske dine strømper.
Hun kan ikke lide at vaske.
3. Hun vasker nu.
4. Hun vaskede, da hun kom hjem.
5. Hun har vasket sine strømper.
6. Hun sagde, at hun havde vasket sine strømper.

Kender du disse verber? Prøv at bøje dem!

arbejde	elske	grine	kigge	lege	passé	ringe	spille
cykle	fange	hade	klippe	leje	plukke	sejle	strikke
danse	fiske	hente	koste	lukke	pudse	skinne	tegne
drille	flytte	huske	lave	male	regne	snakke	vente

Regelmæssig bøjning B.

læs!	at læse	læser	læste	har / havde læst
Stammen	St. + e	St. + er	St. + te	Stammen + t

1. Læs den bog!
2. Du skal læse den bog.
Han har lyst til at læse.
3. Han læser lektier nu.
4. Han læste lektier, da han kom hjem.
5. Han har læst lektier.
6. Han sagde, at han havde læst lektier.

Kender du disse verber? Prøv at bøje dem!

bage	besøge	hilse	købe	låne	sende	tænde
begynde	betale	høre	køre	møde	spise	tænke
bestille	glemme	kende	læse	rejse	tale	vende

PAS PÅ: at begynde - begynder - er begyndt.

1. beder (be'r)
bad - har bedt
2. binder - bandt
har bundet
(også: forsvinder,
finder, vinder)
3. bliver (bli'r)
blev - er blevet

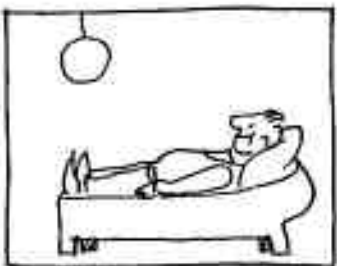
De sidder - de sad -
de har siddet
på bænken.

4. bringer - bragte
har bragt
5. bærer - bar
har båret
6. drikker - drak
har drukket
7. flyver - fløj
har fløjet
8. fryser - frøs
har frosset
9. følger - fulgte
har fulgt
10. giver (gi'r)
gav (ga')
har givet (gi'et)

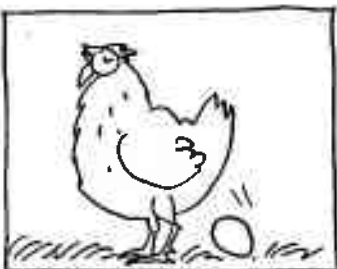
Hun sætter - hun satte -
hun har sat
blomsterne i vand.

11. gør - gjorde (gjor'e)
har gjort
12. hjælper - hjalp
har hjulpet
13. holder - holdt
har holdt
14. kommer - kom
er kommet

Han ligger - han lå -
han har ligget
på sofaen.

15. ligger - lå
har ligget
16. lægger - lagde (la'e)
har lagt
17. løber - løb
har løbet
18. nyder - nød
har nydt
19. river - rev
har revet
20. ryger - røg
har røget
(også: stryger)

Hønen lægger æg -
hønen lagde (la'e) æg -
hønen har lagt æg.

21. rækker - rakte
har rakt
22. sidder - sad
har siddet
23. sætter - satte
har sat
24. siger (si'r)
sagde (sa'e)
har sagt
25. skriger - skreg
har skreget
26. skriver - skrev
har skrevet
27. smører - smurte
har smurt
28. snyder - snød
har snydt
29. springer - sprang
har sprunget
30. spørger (spør')
spurgte (spor'te)
har spurgt (spor't)
31. stjæler - stjal
har stjålet
32. synger - sang
har sunget
(også: synker)
33. sælger
solgte (sål'te)
har solgt (sål't)
34. tager (ta'r) - tog
har taget (ta'et)
35. trækker - trak
har trukket
36. tæller - talte
har talt
37. NB at vide
ved - vidste
har vidst
38. vælger - valgte
har valgt

En fuldstændig
fortegnelse findes
i alle ordbøger.

AT HAVE

AT VÆRE

Han har
en fodbold.
(Nutid).

De er i skole
hver dag.
(Nutid).

Han havde en sut,
da han var barn.
(Datid).

Hun var syg
i går.
(Datid).

Hun har haft
en fugl!
(Før nutid).

Hun har været
i skole.
(Før nutid).

Vil du have
en is?
(Infinitiv).

"At være eller
ikke at være."
(Infinitiv).

Farvel - og
hav det godt!
(Imperativ).

"Vær beredt!"
(Spejder-motto)
(Imperativ).

At have og at være kan både være selvstændige verber (1) og hjelpe-verber (2).

1. Han har arbejde på en fabrik.
2. Han har spist frokost.

1. Hun er sygeplejerske.
2. Hun er kommet hjem.

Imperativ (bydeform).

Bruges når man vil give en kort, klar besked:

Ti stille! Luk døren! Køb dansk! Giv mig avisen! Gå ikke over sporet!

Venligere, høfligere: Luk lige døren! Giv mig lige avisen!

Imperativ har kun én form, uanset hvem man taler til:

Læreren til én elev: Luk din bog! Læreren til flere elever: Luk jeres bøger!

Infinitiv (navneform).

Infinitiv kan bruges med at og uden at.

Infinitiv med at bruges:

1. som subjekt: At rejse er dejligt. (Det er dejligt at rejse).

2. som objekt: Hun elsker at rejse. Han glemte at slukke lyset.

3. efter en præposition: Han glæder sig til at rejse til USA.

Hun er bange for at komme for sent. Han er træt af at gå i skole.

Jeg har lyst til at sove. Han er interesseret i at lære russisk.

Hun er sur over at skulle tidligt op. De har travlt med at male huset.

Infinitiv uden at bruges sammen med modal-verberne:

at kunne	at skulle	at ville	at måtte	at burde	at turde
kan-kunne	skal-skulle	vil-ville	må-måtte	bør-burde	tør-turde
har kunnet	har skullet	har villet	har måttet	har burdet	har turdet

Kan du stå på hænder? Kan du komme i morgen? (Færdighed, mulighed).

Jeg skal besøge min tante. Hun skal rejse i morgen. (Futurum).

Vil du have en øl? Hun vil sove til middag. (Tilbud, beslutning, futurum).

Må jeg låne din cykel? Jeg må gå nu! (Tilladelse, nødvendighed).

Du bør læse lektier hver dag. Du bør ikke sige sådan. (Moralsk nødvendighed).

Tør du kravle derop? Han tør ikke flyve. (Have mod til, ikke være bange for).

Hvis man betoner hjælpe-verbet, skifter betydningen:

Du skal gå nu! Du må ikke gå. (Befaling). Han vil ikke sove. (Vilje).

Infinitiv uden at også sammen med verberne: bede, gide, høre, lade, se m.fl.

Han bad mig komme igen senere. Gider du hjælpe mig? Hun hørte ham komme.

Lad os gå hjem nu. Han så drengen løbe ud foran bilen.

Præsens - nutid:

Vi spiser nu. Familien bor i Århus. Hun køber en ny kjole. Han læser altid. De ser TV hele aftenen. Han arbejder på en fabrik. Børnene leger hver dag.

Man kan fortælle om det, der sker lige nu, ved at bruge 2 verber, først positionen og så handlingen:

Hun ligger og læser.

Familien sidder og ser fjernsyn.

Børnene løber og leger.

Man kan også bruge dette udtryk:

er ved at + infinitiv.

Hun er ved at lave kaffe.

Han er ved at vaske bilen.

Han er ved at skifte hjul.

Pas på! Dette sidste udtryk kan kun bruges om en begrænset aktivitet, noget man kan blive færdig med.

De står og venter på bussen.

Nutid af verbet bruges også om futurum (fremtid).

Han kommer i morgen. Vi rejser på søndag. De flytter næste uge.

Det er tids-angivelsen, som fortæller, at det er futurum: i aften, i morgen, i overmorgen, på søndag (mandag osv.), i week-enden, næste søndag (mandag osv.), næste uge, næste måned, næste år.

Også: i morgen formiddag, på søndag aften m.m.

Imperfektum - datid:

1. Han gik en lang tur, da han kom hjem. Han boede i Odense, da han var barn.

Det regnede, da de kom ned til søen. Hun blev gift, da hun var 18 år.

2. Han hentede rundstykker i morges. I søndags var de i kirke**. De så TV

i aftes. Han besøgte sin onkel sidste uge. De flyttede i week-enden.

Et verbum i datid hører sammen med en tids-angivelse i fortiden:

i går, i aftes, i forgårs, forleden dag, i fredags (lørdags osv.),

i week-enden, sidste søndag (mandag osv.), sidste uge (måned, år).

Også: i går morges, i går aftes m.v.

** Pas på! Begynder en sætning med tiden, kommer verbet før subjektet!

Perfektum - før nutid bruges om en handling, som er afsluttet.

De fleste verber danner før-nutid med hjælpeverbet har:

Hun har strikket en sweater. Han har hentet rundstykker. De har boet i Paris.

Jeg har læst bogen. Han har været i Amerika.

Enkelte verber kan kun bøjes med er:

Hun er begyndt i skole. Han er kommet hjem. Hun er blevet forkølet.

Det er holdt op med at regne. Han er faldet af hesten.

Ved bevæge-verber er der to muligheder enten er eller har:

Hvor er hr Olsen? Han er kørt til Paris. (Han er ikke her).

Han har kørt 3000 km i ferien. (Med objekt).

Han har kørt langt. (Med adverbium).

Hvor er hunden? Den er løbet ud på vejen. (Den er ikke her).

Hunden har løbet mange ture. (Med objekt).

Hunden har løbet meget. (Med adverbium).

Hvornår skal man bruge datid? Hvornår skal man bruge før-nutid?

En hoved-regel er at bruge samme tid i sætninger, som hører sammen (1)

og samme tid i spørgsmål og svar (2).

1. Han spurgte, om hun gik i skole. Hun sagde, at hun gik i anden klasse.

Hun sov længe, fordi hun var træt. Han ringede, da han kom hjem.

2. Hvor var du i week-enden? Jeg var i København.

Hvor har du været i week-enden? Jeg har været i København.

SE HER! "Hvad har I lavet i week-enden?" "Vi har lavet så meget."

Hvis man vil fortælle mere præcist, hvad man har lavet, skifter man fra før-nutid til datid + tidsangivelse:

Først kørte vi til Århus. Om formiddagen købte vi ind. Vi spiste frokost kl 12. Om eftermiddagen besøgte vi min tante, og om aftenen var vi i biografen. Vi sov hos min søster om natten. Om søndagen skinnede solen, og så tog vi en tur til stranden og gik i vandet.

- OG SE HER: "Vil du have lidt frokost med?" "Nej tak, jeg har spist."

"Vil du låne den her bog?" "Nej tak, jeg har læst den."

Perfektum participium (kort tillægs-form) kan bruges som adjektiv.

En stegt sild (at stege). Et stykke ristet brød (at riste).

Bruges ofte med en forstavelse: Frisklavet kaffe (at lave).

Nybagt brød (at bage). Et velholdt hus (at holde).

Præsens participium (lang tillægsform) dannes af verbets stamme + ende:
syng-ende, dans-ende, rejs-ende, skrig-ende, strål-ende, irriter-ende.

Denne form kan bruges sammen med bevægeverber (1), som adjektiv (2),
som substantiv (3) og som adverbium (4). - Præsens participium kan ikke bøjes.

1. Folk gik syngende gennem gaderne. Hun kom løbende hen ad gangen.
Børnene løb skrigende rundt i gården. Hun kom dansende ind på scenen.
2. Det var en spændende film. De hørte en hår-rejsende historie.
Det var en strålende forestilling. Det var øsende regn.
3. De rejsende havde en dejlig dag. De handlende lukker kl 12.
4. Havet var strålende blåt. Dette er irriterende svært at lære.

At gøre - jeg gør - jeg gjorde (gjor'e) - jeg har gjort.

Dette verbum bruges meget på dansk, især når man svarer i nutid eller datid.

Læser du lektier hver dag?

Ja, jeg gør. Eller: Ja, det gør jeg.

Passer hr Hansen haven?

Nej, han gør ikke. Det gør hans kone.

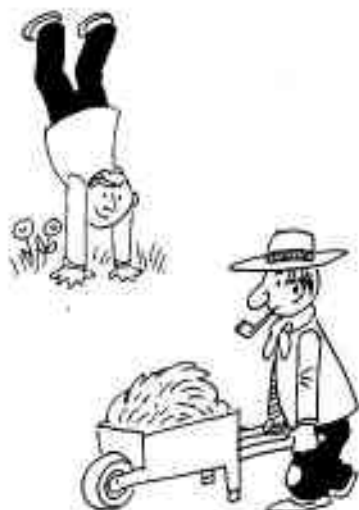
Cyklede du til arbejde i går?

Nej, jeg gjorde ikke. Jeg kørte med bus.

Hvem <u>passer</u> børnene?	Det <u>gør</u> naboen.
Hvem <u>kommer</u> i aften?	Det <u>gør</u> Hans og Ida.
Hvem <u>lavede</u> mad?	Det <u>gjorde</u> konen.
Hvem <u>vaskede</u> op?	Det <u>gjorde</u> manden.

PAS PÅ!

Hvem <u>kan</u> stå på hænder?	Det <u>kan</u> Peter.
Hvem <u>vil</u> vaske op?	Det <u>vil</u> jeg ikke!
Hvem <u>skal</u> på ferie?	Det <u>skal</u> fru Berg.
Hvem <u>har</u> bogen?	Det <u>har</u> Ole.
Hvem <u>har</u> taget min bøf?	Det <u>har</u> hunden.
Hvem <u>er</u> det?	Det <u>er</u> min nabo.

At tage + at blive + futurum med skal/vil.

At tage (ta') - jeg tager (ta'r) - jeg tog (to') - jeg har/er taget (ta'et).

1. Kan bruges med objekt: Du kan tage rygsækken, så tager jeg kufferten.
Hun tog brusebad hver morgen. Han har taget studenter-eksamen.
 2. Kan bruges sammen med præposition eller adverbium: Hun tager sit tøj af/på.
Tag 2 masker ud/ind/sammen (om strikketøj). Månen tager af/til.
 3. Kan bruges med forskellige forstavelser: af-tage, fra-tage, gen-tage, ind-tage, mod-tage, op-tage, over-tage, på-tage sig, ved-tage m.fl.
Jeg læser - I gentager! Vi overtog huset i maj. Han har modtaget en check.
 4. Kan bruges i stedet for bevæge-verberne: gå, køre, flyve, rejse m.fl.
Pas på! Bøjes med er/var, når det er en bevægelse.
De tager på ferie. Hun tog til København. De er taget hjem.
De tager med tog, med bus, med fly, med taxi, med skib, med bil.
 5. At tage af sted (fast udtryk): betyder at forlade det sted, hvor man er.
Vi skal på ferie. Vi tager af sted på lørdag.
Hvor er Peter? Han er på arbejde. Han tog af sted i morges kl 7.
De er taget af sted. De skulle på ferie i Tyrkiet.
-

At blive - jeg bliver (bli'r) - jeg blev - jeg er blevet.

Verbet har 2 betydninger: forandring (1) eller forbliven (2).

1. Det regner nu, men jeg tror, det bliver godt vejr i morgen.
 2. Hun blev hjemme, fordi hun var syg. Du skal blive her!
-

Passiv dannes med verbet at blive + perfektum participium eller man bruger s-formen: infinitiv + s. I nutid skiftes endelsen -r ud med -s.
Kødet skal steges 10 min. Kødet brunes i en gryde. (Bruges i opskrifter).

Nutid: Pas på du ikke bliver kørt over! Gulvet bliver vasket hver dag.

Datid: Hun blev opereret i går. Bilen blev vasket i lørdags.

Futurum: Han skal opereres i morgen. De skal giftes på lørdag.

Skal bruges om fremtiden, enten sammen med en infinitiv (1) eller alene (2).

1. De skal rejse i morgen. Han skal begynde i skole næste år.
2. De skal til København. Vi skal i skoven på søndag. Skal du på diskotek?
Vil kan også bruges om fremtiden: Jeg vil i seng. Han vil have et nyt job.

PAS PÅ!

Jeg tror ikke, det regner. Mening: at det ikke regner.
Jeg synes ikke, det er svært. Mening: at det ikke er svært.
Jeg håber ikke, han er syg. Mening: at han ikke er syg.
Jeg mener ikke, det er muligt. Mening: at det ikke er muligt.

Logisk hører ikke hjemme i bisætningen, men det anbringes i hovedsætningen.

Nogle verber har passiv form (dvs. ender på -s), men har aktiv betydning.
Jeg synes, det er godt. Jeg håber, det lykkes. De længes efter solskin.

Nogle verber er reciproke (gensidigt tilbage-visende). De ender også på -s.
De mødtes kl 7. Børnene kan ikke enes. De skændes og slås altid.

Endelsen er -s i alle tider: at synes - jeg synes - jeg syntes,
at lykkes - det lykkes - det lykkedes, at mødes - de mødes - de mødtes.

Verber med forstavelse bøjes som verbet uden forstavelse.

Han tæller - han talte - han har talt.

Han fortæller - han fortalte - han har fortalt.

sætte/besætte, tage/overtage, byde/tilbyde, kende/genkende osv.

Opgave - indsæt datid af verbet: De en tur (at gå). Hun

hjemme (at blive). Han kl 5 (at komme). De til

bussen (at løbe). Han hele natten (at læse). Hun hos

sin bedstemor (at bo). Han på en fabrik (at arbejde).

Hun rent hele formiddagen (at gøre). De mange

breve (at skrive). De farvel og (at sige, at gå).

Indsæt før nutid af verbet: Han bogen (at læse). Hun siger,

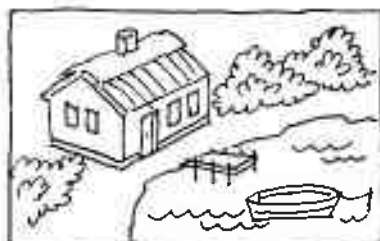
at hun rent (at gøre). Peter hjem (at

komme). Hanne forkølet (at blive). Hvor er Ulla? Hun

..... til Rom (at rejse). De huset (at overtage).

1. Træet står ved siden af huset.

6. Huset ligger ved søen.

2. Han står på ski.

7. Han cykler forbi kirken.

3. Lampen hænger over bordet.
Bolden ligger under bordet.
Vasen med blomster står på bordet.

8. Gyngen står mellem træet og huset.
Pigen står mellem gyngen og huset.

4. Pigen står foran huset.

9. Han kravler gennem hegnet.

5. Bilen holder bag ved huset.

10. Han kørte imod/mod en lygte-pæl.

Selve præpositionerne og deres betydning er ikke det vanskelige. Problemet er de "faste udtryk", dels præposition + substantiv, dels verbum + præposition. Der findes ingen faste regler.

Her er en række eksempler på præposition + substantiv:

Man bor i et land	på landet	Man bor <u>sammen med</u> sin familie,
i en by	på en ø	<u>sammen med</u> sin ven, veninde.
i en gade	på en plads	Man bor <u>hos</u> sine bedsteforældre.
i et stræde	på et torv	Hun boede <u>hos</u> sin tante i ferien.
i en allé	på en vej	
i et hus	på en sti	
i en villa	på en bakke	
i en lejlighed	på en boulevard	
i en ejendom	på et kollegium	
i et værelse	på 3.sal	
	på en gård	
	på et slot	

Pas på! Han bor i Skolegade. Han bor Skolegade nr 7. (Uden præposition).

Han bor på Nytorv. Han bor Nytorv nr 10. (Uden præp.) De bor i stuen, ikke på 2.sal. Hun bor i et værelse på et kollegium.

Man skal

i skole	på restaurant
i kirke	på cafeteria
i skoven	på apoteket
i klubben	på biblioteket
i biografen	på besøg hos ...
i teateret	på sygehuset
i banken	på universitetet
i "Brugsen"	på kontoret
i en butik	på arbejde
i en forretning	på kursus
i et supermarked	på ferie

Man handler

til Italien	hos en købmand
til Århus	hos en bager
til Vesterhavet	hos en fiskemand
til stranden	hos en grønthandler
til fest	hos en ostehandler
til koncert	hos en boghandler
til læge	NB: <u>hos en person</u>
til tandlæge	men i en boghandel
til frisør	
til frokost	
til middag	

Else ligger på sygehuset. Jeg skal på sygehuset og besøge hende.

Han køber kaffe hos købmanden. Han skal hen til købmanden efter kaffe.

Han "går i skole". Han cykler til skole hver dag.

Hun meldte sig til et dansk-kursus. Hun går på kursus nu.

Han skal til tandlæge på onsdag. Hun har været hos tandlægen.

Først gik de i kirke,

- senere gik de i skoven.

Eksempler på almindelige udtryk med verbum + præposition.

Han køber en cykel til sin dreng og en nøgle til sin dør.

Hvad skal vi have til middag? Hun købte fisk til middag.

Hun laver mad til sin familie. Han ringer til sin kone. Hun skriver til sin bedstemor. Han sender en pakke til USA. Hun strikker en sweater til sin mand.

Her er en pakke/gave til dig. Den er fra mig.

Han får brev fra sin far. Hun får en pakke fra sin tante (med posten).

Hun får blomster af sin mand. Han får et kys af hende.

De får besøg af deres nabo. Han har et billede af sin familie.

NB De har købt et billede af Chagall dvs. Chagall har malet det!

De kører til Tyskland for at købe ind. Hun tager til Fyn for at besøge sin veninde. De går i aftenskole for at lære dansk. De går i biografen for at se en god film. De går på diskotek for at høre musik og danse.

Han købte blomster for at glæde sin kone.

For + infinitiv med at: for at købe, for at glæde, for at lære, for at sove.

"Faste udtryk" med præposition kan bruges sådan:

Jeg glæder mig til { at holde ferie (infinitiv med at).
min fødselsdag (substantiv).
at min familie kommer (bisætning).

Hun er bange for { at bo alene (infinitiv med at).
edderkopper (substantiv).
at hun skal blive syg (bisætning).

Et verbum kan kombineres med forskellige præpositioner og dermed få forskellige betydninger:

De står op og klæder (klæ'r) sig på.

De klæder sig af. De skal i seng.

De klæder sig om. De skal ud til middag.

De klæder sig ud. De skal til karneval.

Et verbum med en præposition som forstavelse får tit en helt anden mening end det samme verbum med den samme præposition bagefter:

At oversætte til et andet sprog. At sætte over et hegn, en forhindring.

Opgave: Se på billedet og svar med det rigtige pronomen og den rigtige præposition.
Eks: Hvor er hunden? Den ligger på gulvet under skrivebordet.

1. Hvor er billedet?
2. Hvor står potte-planten?
3. Hvor står tasken?
4. Hvor står stolen?
5. Hvor står te-potten? (Svar med 3 præpositioner)
-
6. Hvor ligger cigaretterne?

Indsæt den rigtige præposition:

Han går posthuset og sender en pakke sin datter. Hvad tøj har du i dag? Her er et brev dig; det er din mor. De kører Flensborg at købe ind. De går kirke hver søndag. Jeg skal tandlæge i morgen. De køber kager bageren. Min onkel ligger sygehuset. Hun syr bukser sin dreng. Hun har et billede sin mormor. Vi skal biblioteket. Hun bor Grønnegade. Jeg har hævet 1000 kr banken. Huset ligger Ordrupvej. De skal ferie næste uge. Han skal koncert Århus. Jeg har været lægen i går. Hun bor kollegium.

Retnings-adverbier (bi-ord).

Retnings-adverbierne har to former, en kort og en lang:

1. op ned ud ind hen hjem om over
2. oppe nede ude inde henne hjemme omme ovre

Den korte form (1) bruges ved bevægelse fra et sted til et andet.

Den lange form (2) bruges ved forbliven på stedet.

Se tekst og billeder overfor, side 45 ---->

Pas på! Han går ind i stuen. - Han går inde i stuen (dvs. går rundt i stuen).

Adverbierne kan bruges alene eller sammen med en præposition.

Uden præposition:

Kom ind!

Du skal blive inde.

Hun cykler hjem.

Manden er hjemme.

Hvor skal du hen?

Hvor var du henne?

Med præposition:

Han går ind i stuen

Børnene leger inde i børneværelset.

Hun cykler hjem til sin mor.

Han er hjemme hos sin far.

Jeg skal hen til bageren.

Jeg var henne hos bageren.

HER

DER

Alle retnings-adverbier kan kombineres med her eller der:

Kom hen til mig! - Kom herhen!

Gå hen til bilen! - Gå derhen!

Hvor er Peter? - Han er herinde.

Han er derude. - Han er derovre.

Ind - ud - over - ned har også en n-form: inden - uden - oven - neden.

De bruges sammen med en præposition:

Kom indenfor! - Han står udenfor. - Familien Hansen bor på 2. sal. Ovenover bor familien Olsen og nedenunder bor frøken Jensen.

Læg mærke til dette: Han står uden for døren. Han står udenfor.

Opgabe: Skal der være lang form eller kort form?

De går hen/henne til bilen. De købte kaffe hen/henne hos købmanden.

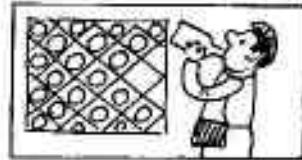
Du skal gå hjem/hjemme nu. De løb ned/nede til søen. Han var hjem/hjemme hele dagen. Vil du med op/oppe i tårnet? De sad ind/inde i stuen.

Pas på her! Han går op/oppe på loftet. Forklar!

1. De klatrer op på toppen af bjerget.
Oppe på toppen skinner solen.

2. Han går ned i kælderen.
Der er mange flasker vin nede i kælderen.

3. De går ind i restauranten.
Inde i restauranten er der mange mennesker.

4. De kører ud i skoven.
De ser mange dyr ude i skoven.

5. Skal vi gå hjem til mig?
Der er ingen hjemme.

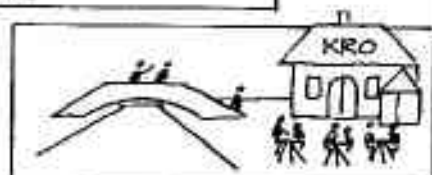
6. Han går hen til bageren efter rundstykker.
Henne hos bageren er der kø.

7. Hun går om bag huset.
Omme bag huset står affalds-poserne.

8. De går over broen.
Ovre på den anden side ligger kroen.

Lidt om hovedsætninger og bisætninger.

Der findes hovedsætninger (1) og bisætninger (2).

1. Han læser. Hun vil køre hjem. Han kommer i morgen.
2. Han siger, at han læser. Hun spørger, om han kommer i morgen.

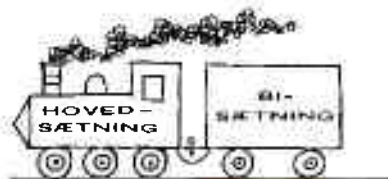
Hovedsætninger kan stå alene, det kan bisætninger ikke.

To hovedsætninger kan forbindes med binde-ordene: og - men - eller:

Han er 42 år, og hun er 39 år.

Han vil i biografen, men hun vil i teatret.

Skal vi køre i skoven, eller skal vi køre til stranden?

Hovedsætninger kan forbindes med bisætninger med forskellige binde-ord:

1. Udaagns-bisætninger: at (kan udelades).

Han sagde, (at) han ikke kunne komme. Jeg tror ikke, (at) han kommer.

Han fortalte, (at) han skulle til USA. Jeg mener, (at) han bor i nr 17.

2. Tids-bisætninger: da = dengang (verbet i datid). Da = idet (i det øjeblik).

Han boede i Rom, da han var dreng. Hun blev gift, da hun var 18 år.

Da (idet) han kom ind i stuen, ringede telefonen. (Datid).

Da (idet) han kommer ind i stuen, ringer telefonen. (Nutid).

Tids-bisætninger: når (det der sker igen og igen, det der plejer at ske).

Hun kører med bus, når det regner. (Nutid).

Hun kørte altid med bus, når det regnede. (Datid).

Tids-bisætninger: når (bruges også om fremtiden).

Vi rejser til Vesterhavet, når vi får ferie.

Jeg vil være brand-mand, når jeg bliver stor.

Tids-bisætninger: før (eller: inden), mens, efter, indtil. (En tids-følge).

De vasker hænder, før/inden de spiser. De snakker sammen, mens de spiser.

De vasker op, efter (at) de har spist. De ser TV, indtil de skal i seng.

3. Spørge-bisætninger: om.

Han spurgte, om jeg ville med i biografen. Jeg ved ikke, om jeg vil.

Jeg kan ikke huske, om jeg låste døren. Vil du se, om posten er kommet?

Spørge-bisætninger: hvem, hvad, hvor osv. Spørge-ord se side 47 ---->

ilan spurgte, hvad hun hed, hvor hun boede, hvem hun var gift med,

hvilken gade hun boede i, og hvorfor hun var i Danmark.

1. Hvem
er det?

Julemanden.

2. Hvad
er han?

Konge.

3. Hvor
bor han?

På et slot.

4. Hvis
bog er det?

Det er Ullas.

5. Hvornår
kommer du?

Et kvarter over elleve.

6. Hvordan
kom du hjem?

Jeg cyklede.

7. Hvorfor
kom du ikke?

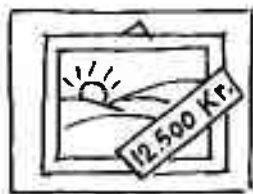
Jeg var syg.

8. Hvor mange
børn har hun?

Syv.

9. Hvor meget
koster
det billede?

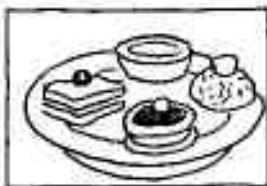

12.500 kroner.

10. Hvor langt
er der
til Korsør?

25 kilometer.

11. Hvilken kage
(hvad for en kage)
vil du have? (n-ord).

- Hvilket hus
(hvad for et hus)
vil du bo i? (t-ord).

- Hvilke bøger
(hvad for nogle bøger)
læser hun? (flertal).

4. Relative sætninger med som eller der (relative pronominer).

Manden, som
Konen, som
Bilen, som
Huset, som
Børnene, som
Husene, som

Som kan bruges relativt (tilbagevisende),
uanset hvad det viser tilbage til:
personer, ting, n-ord, t-ord eller flertal.

Som kan i bisætningen være subjekt (1)
eller objekt (2) eller del af præpositionssæt (3).

1. Hun kendte manden, som ringede på døren.
2. Han er glad for bilen, som han købte.
3. Børnene, som jeg havde købt legetøj til,
blev meget glade.

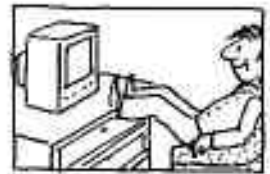
Der kan bruges i stedet for som, men kun når det er subjekt i bisætningen.
Hun kendte manden, der ringede på. Det er min bil, der står ved huset.

Der findes enkelte andre relative pronominer:
fx hvad, hvor, hvis.

Han ser alt, hvad der er i fjernsynet.

Huset, hvor H.C.Andersen blev født, er museum.

Hr Olesen, hvis kone døde sidste år, er flyttet.

5. Årsags-bisætninger: fordi.

Han var ikke på arbejde, fordi han var syg.

Hun kom for sent, fordi hun sov for længe.

6. Betingelses-bisætninger: hvis.

Vi kører på søndag, hvis det bliver godt vejr.

Hvis du har feber, skal du blive i sengen.

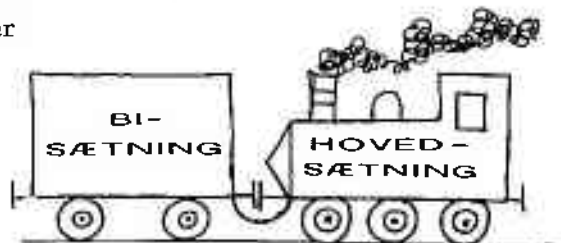
Hovedsætningen kommer som regel først.

Begynder man med bisætningen, skal der
være omvendt ordstilling (inversion)

i hovedsætningen. Det vil sige, at
verbet kommer før subjektet:

De går en tur, når solen skinner.

Når solen skinner, går de en tur.

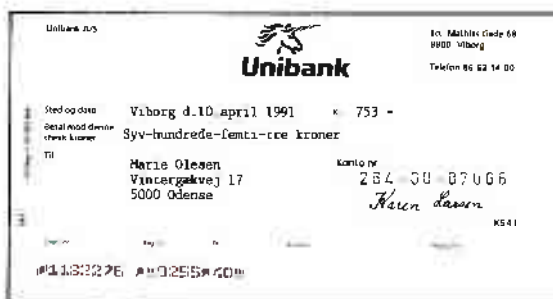
Mængde-tal: 1-2-3-4-5-6-7 osv. 100 (et hundrede), 1000 (et tusind), 1000.000 (en million) fortæller, hvor mange der er, eller hvad nummer det er i en række.

De har 3 børn. Han fik 7.000 kroner. De bor i nummer 27.

Tallene skrives sjældent med bogstaver: 20 (tyve), 30 (tredive), 40 (fyrre), 50 (halvtreds), 60 (tres), 70 (halvfjerds), 80 (firs), 90 (halvfems).

På check, post-anvisning m.m. skrives: to-ti, tre-ti, fire-ti, fem-ti osv.

Det bruges ikke i talesprog.

Ordens-tal: den første, den anden, den tredje, den fjerde, den femte, den sjette, den syvende, den ottende, den niende, den tiende, den elvte, den tolvte, den trettende. Alle de følgende dannes regelmæssigt ved at føje -de eller -nde til tallet, undtagen den 30. - den tredivte.

Pas på her: den 40. = den fyrre-tyvende, den 50. = den halvtredsindstyvende, den 60. = den tresindstyvende, den 70. = den halvfjerdsindstyvende, den 80. = den firsindstyvende, den 90. = den halvfemsindstyvende.

Hun har fødselsdag d. 31. maj (den en-og-tredivte maj).

Det er jule-aften den 24. december (den fire-og-tyvende december).

Han bor i 48. gade i New York (otte-og-fyrre-tyvende gade).

Henrik går i 5. klasse (femte klasse). De bor på 4. sal (fjerde sal).

Det er tredie gang, jeg læser bogen.

Decimal-brøker: 1,3 (en-komma-tre), 12,753 (tolv-komma-syv-fem-tre).

Om feber: Han har 39,5. Han har ni-og-tredive-fem.

Lige tal: 2-4-6-8-10 osv. Ulige tal: 1-3-5-7-9 osv.

Brøker: $\frac{1}{2}$ (en halv) $\frac{1}{3}$ (en tredjedel) $\frac{5}{7}$ (fem syvende-del) $2\frac{1}{2}$ (to en halv).

Pas på her: $1\frac{1}{2}$ liter = halvanden liter. 1,50 kr = halvanden krone.

Gælder også: halvanden meter, kilometer, kilo. 18 måneder = halvandet år.

Ubestemt angivelse af mål og antal.

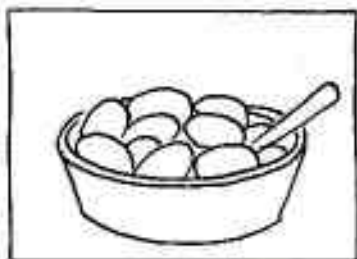
mange flere flest	få færre færrest	meget mere mest	lidt mindre mindst	hel helt hele	al alt alle	nogen noget nogle	ingen intet	hver hvert
-------------------------	------------------------	-----------------------	--------------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	----------------	---------------

Mange/flere/flest betegner et større, ubestemt antal, noget som kan tælles.

Der var mange til fodboldkampen. Hvor mange penge har du? Hun har brug for flere penge. Vil du have flere kartofler? Der var mange til koncerten. De fleste var turister. De fleste af mine venner bor i København.

Få/færre/færrest er det modsatte af mange/flere/flest.

Bruges ikke så tit. Der var kun få til koncerten. Der bliver færre og færre landmænd i Danmark. De færreste har råd til at rejse til Haiti. I stedet for bruges: ikke så mange, ikke ret mange, ikke særlig mange. Han har ikke ret mange venner. Han har ikke særlig mange bøger.

Vil du have flere kartofler?
(Kan tælles).

Vil du have mere sovs?
(Kan ikke tælles).

Meget/mere/mest betegner en større, ubestemt mængde, noget man ikke kan tælle.

Han har meget arbejde hver dag. Hvor meget mælk skal jeg købe? Hun får mere og mere arbejde. Vil du have mere sovs? Hun har meget tøj, det meste er helt nyt.

Lidt/mindre/mindst er det modsatte af meget/mere/mest.

Jeg mangler kun lidt, så er jeg færdig. Må jeg få lidt sovs? Hans kapital blev mindre og mindre. Hun spiser mest marmelade og mindst honning. Man kan også sige: ikke så meget, ikke ret meget, ikke særlig meget. Hun har ikke ret meget arbejde. Han har ikke særlig meget tøj.

Hel/helt/hele.

Vil du købe en hel flaske snaps til mig? (N-ord).
Der kom et helt kompagni soldater. (T-ord).
Han arbejdede hele dagen og sov hele natten. (Bestemt form).
Han læste hele bogen. Han læste den hele. (N-ord).
Han spiste hele franskbrødet. Han spiste det hele. (T-ord).

Al/alt/alle.

Han spiste al sovsen (n-ord), alt kødet (t-ord) og alle kartoflerne (flertal).
Han spiste det alt sammen. Der var intet tilbage.

Nogen/nogle betegner et lille, ubestemt antal (kan tælles).

Er der nogen? Der sidder nogen i venteværelset.

Hun lånte nogle bøger på biblioteket.

Man kan ikke høre forskel på udtalen af nogen og nogle.

Noget bruges om det (lidt), som ikke kan tælles.

Jeg har noget arbejde, som skal være færdigt. Har du noget tøj, som skal vaskes? Hvad for noget tøj vil du helst have?

Ingen = ikke nogen = nul.

Der kom ikke nogen til koncerten. Der kom ingen til koncerten.

Han har ikke nogen småpenge. Han har ingen småpenge.

Intet = ikke noget = nul.

De har ikke noget tøj. De har intet tøj. Der var ikke noget mad tilbage.

Der var intet tilbage.

Hver/hvert.

De går i skole hver dag (n-ord). De rejser til udlandet hvert år (t-ord).

Der er et æble til hver. De får hver et æble. Hver person får et æble.

Det regner hver eneste dag. Han kommer hver anden dag.

De rejser til udlandet hvert andet år eller hvert tredje år.

Også - heller ikke.

A: "Jeg kan godt lide rødvin!"

B: "Det kan jeg også."

A: "Jeg kan ikke lide fisk!"

B: "Det kan jeg heller ikke."

Ja - jo.

{ Kan han tale engelsk? Ja, han kan.

{ Kan han ikke tale engelsk? Jo han kan.

{ Har du noget arbejde? Ja, jeg har.

{ Har du ikke noget arbejde? Jo, jeg har.

{ Kommer han i dag? Ja, han gør.

{ Kommer han ikke i dag? Jo, han gør.

{ Har du nogen penge? Ja, jeg har.

{ Har du ingen penge? Jo, jeg har.

Her er nogle af de vigtigste adverbier: ikke, altid, aldrig, allerede, snart, sommetider, ofte, tit, sjældent, kun, gerne, også, måske

Og nogle sammensætninger: slet ikke, selvfølgelig ikke, virkelig ikke, helst ikke, måske aldrig, virkelig aldrig, vist ikke

Og andre sammensætninger: ikke altid, ikke ofte, ikke kun

Adverbier bøjes ikke. Dog er der undtagelser:

gerne/hellere/helst, ofte/oftere/oftest, tit/tiere/tiest m.m.

I en hovedsætning kommer disse adverbier lige efter verbet eller efter første del af verbet:

Hun læser sommetider en engelsk bog. Hun kan slet ikke tale tysk.

Hun vil ikke læse tyske bøger. Hun har aldrig læst Shakespeare.

Hun har altid kunnet tale engelsk.

I et spørgsmål kommer adverbiet lige efter subjektet:

Læser hun sommetider engelske bøger? Kan hun slet ikke tale tysk?

Hvorfor vil hun helst ikke læse tyske bøger? Har hun virkelig aldrig læst en tysk bog? Hvorfor har hun altid kunnet tale engelsk?

I en bisætning kommer adverbiet også lige efter subjektet:

Lone sagde, at hun sommetider læste en engelsk bog. Hun forklarede ham, hvorfor hun ikke ville læse tyske bøger. Han spurgte, om jeg virkelig aldrig havde læst Shakespeare. Er det rigtigt, at du altid har kunnet tale engelsk? Hun var ked af det, fordi han ikke havde ringet til hende.

Kommer bisætningen før hovedsætningen, vil der være omvendt ordstilling i hovedsætningen, dvs. verbet eller første del af verbet kommer før subjektet, og så kommer adverbiet lige efter subjektet:

Selvom hun har lært tysk, kan hun ikke læse en tysk bog.

Fordi hun skal til London og bo, vil hun gerne lære mere engelsk.

Når hun tager på ferie, vil hun helst ikke køre på motorveje.

I-formen af mange adjektiver bruges som adverbier:

Han sov dejligt hele natten. De gik forsigtigt op ad trappen. Børnene kom sent hjem. Katten sprang hurtigt ud ad vinduet.

Og de kan udvides: Han sov ganske dejligt. De gik meget forsigtigt.

Børnene kom alt for sent hjem.

Pas på: Bilen er ny. Den er helt ny. - Huset er nyt. Det er helt nyt.

Prædikatet ny bøjes, men helt står adverbielt og ændres ikke.

Disse små ord, som ikke kan oversættes, bruges til at udtrykke usikkerhed og tvivl. Man kan kun gennem eksemplerne prøve at forstå meningen.

1. A: "Ole kommer i dag." (Faktum).
2. A: "Jeg tror, Ole kommer i dag." (Det er A's mening, men han er lidt usikker).
3. A: "Jeg håber, Ole kommer i dag." (A vil gerne have, at Ole kommer, men han er ikke sikker).
4. A: "Bare Ole kommer i dag." (A ønsker, at Ole kommer, men han er ikke sikker).
5. A: "Gid Ole ville komme i dag." (A ønsker, at Ole ville komme. Samme mening som nr 4).
6. A: "Gad vidst om Ole kommer i dag." (A er usikker).
7. A: "Mon Ole kommer i dag?" (A ved det ikke og spørger indirekte de andre, om Ole kommer).
8. A: "Mon ikke Ole kommer i dag?" (A ved det ikke og ønsker, at de andre bekræfter, at Ole kommer).
9. A: "Ole kommer jo i dag." (A er sikker, og de andre ved det også).
10. A: "Ole kommer jo i dag, ikke?" (A mener det, men ønsker at de andre skal bekræfte det).
11. A: "Ole kommer nok i dag." (A er næsten sikker).
12. A: "Ole kommer nok i dag, ikke?" (A er næsten sikker, men spørger hvad de andre mener).

Hvis man kan forstå - og bruge - disse udtryk, er man godt på vej til at kunne tale dansk.

Denne grammatik kan bruges på flere niveauer - men den er ikke egnet som lærebog, hvor man kan starte på den første side og gå hele bogen igennem.

Til første gennemgang bruges billedsiderne - som kan kopieres som over-head.

Substantiver i ental side 9.

Billederne angiver de forskellige grupper n-ord: personer, dyr, planter osv. + udvalgte t-ord.

Tag n-ordene gruppe for gruppe og bed eleverne om forslag, som skrives i række på tavlen. Man vil sikkert få en række t-ord også. De skrives for sig selv.

Vis dernæst ubestemt/bestemt form side 11.

Gå tilbage til tavlen og brug forslagene til øvelser i bestemt form.

Der står fx kaptajn. Eleven sætter ordet i bestemt form i en sætning:

n-ord: Kaptajnen sejler med en færge. Hunden hedder Fido. Jeg købte blusen.

t-ord: Huset ligger i Skolestræde. Hun spiste æblet.

Gennemgå derefter genitiv side 13, og brug igen ordene på tavlen:

Kaptajnens skib. Hundens hale. Gretes taske. Husets døre og vinduer.

NB. Den bestemte form skal gennemgås meget grundigt, da det tit er svært for eleverne at genkende et substantiv i bestemt form.

Gør opmærksom på, at endelsen -en og -et aldrig er flertal!

Skriv en række substantiver i bestemt form på tavlen og bed eleverne "flytte" endelsen: chefen - en chef, koen - en ko, vejen - en vej, vejret - et vejr.

For videregående kan man supplere med de mere specielle substantiver: station, bageri, skrivelse osv. Eller anbefale de dygtigste elever selv at læse derom.

Adjektivers bøjning side 19.

Gennemgå siden. Læg mærke til de 8 felter. Der er grundform i nr 1, t-form i nr 2 og ellers e-form.

Det anbefales at øve adjektiv som prædikat meget grundigt (nederst på siden).

Adjektivers gradbøjning side 23.

Lad klassen øve en række adjektiver, fx modsætninger: tyk/tynd, smuk/grim, sød/sur, hurtig/langsom, flittig/doven, tung/let, svær/let m.m.

De uregelmæssige bør læres udenad!

Pronominer side 26.

Gennemgå oversigten og alle eksemplerne.

Brug tid på sin-sit-sine (side 29). Denne side viser reglerne i praksis!

Gennemgå de to bøjninger grundigt og bøj alle eksemplerne. Gentag **næste dag!**

Uregelmæssige verber side 32. Det er kun et udvalg af de mest anvendte. Billederne fortæller om brugen af sidde/sætte og ligge/lægge.

Præpositioner side 40.

Billederne gennemgås. Bed eleverne bruge dem i egne sætninger:

Vi gik forbi Rundetårn. De sejlede gennem Øresund. Ole sidder bag ved Hamne.

Siden med præpositioner + substantiver kan bruges til øvelser i klassen.

Læreren: I Danmark. Eleven: Vi bor i Danmark nu.

Læreren: Til koncert. Eleven: De var til rock-koncert i lørdags.

Læreren: På sygehuset. Eleven: Min tante er kommet på sygehuset.

Læreren: Hos bageren. Eleven: Vi købte mange kager hos bageren.

På samme måde øves verber + præpositioner. Alle elever kommer med forslag: købe til, ringe til, skrive til, få pakke fra, gå, køre, rejse for at ... osv.

Retningsadverbier side 45. Denne side taler for sig selv.

Spørgeord side 47.

Det er praktisk at bruge denne side tidligt i undervisningen - og gentage den! Hver elev laver spørgsmål med de forskellige spørgeord og stiller dem efter tur til de andre i klassen. Pas på! Mange elever forveksler: hvordan, hvorfor og hvornår.

Vedrørende adverbier side 52 kan jeg kun give en hjælperegulering, som vil passe i de fleste sætninger: Tæl til tre! Eksempler: Hun kan ikke komme. Han vil gerne i biografen. De har altid boet i København. Spørgsmål: Kommer hun snart? Vil du også med? Har du virkelig ikke set det? Bisætninger: Hun sagde, at hun måske kom. Han spurgte, om jeg også ville med. Han sagde nej, fordi han ikke havde lyst.

Endelig er der opgavesiderne. Læs opgaverne grundigt igennem, før eleverne får dem. Nogle af dem er ret vanskelige. Det kan være praktisk at tage A-4 kopier til den første gennemgang. Gennemgå reglerne og lad eleverne svare mundtligt. Et par dage senere gennemgås reglerne igen og eleverne kan skrive. Det anbefales kun at skrive med blyant i bogen.

Der er mange ting, som man vil søge forgæves efter i denne bog, men det er, fordi det er en "Grammatik-ABC".